

**Timurlu Devleti Emîrleri I- Barlas Boyu: Yadigâr Barlas, Tükel Barlas
ve Hinduke Barlas**

Ali Rıza YAĞLI*

Özet

Emîr Yadigâr Barlas, Karacar Noyan soyuna mensuptur. Yadigâr da soyu Karacar Noyan'a dayanan diğerk Barlas beyleri gibi Timurlu Devleti'nde pek fazla derin bir iz bırakmamıştır.

Yadigâr Barlas'ın 775h./1374'ten itibaren Emîr Timur hizmetinde bulunduğu bilinmektedir. Belh Darugası olan Yadigâr Barlas, Emîr Timur ölünce Halil Sultan'ı destekleyerek onu tahta çıkaranlar arasındadır. Emîr Yadigâr'ın oğlu Emîr Tükel Barlas ise Emîr Timur öldükten sonra babasının aksine Ömer Mîrza bin Miranşah Mîrza'nın hizmetinde kalmaya devam etmiştir. Yadigâr Barlas'ın kardeşi Emîr Hinduke Barlas ise Emîr Timur'un iz bırakmış beyleri arasında değıldir.

Anahtar Kelimeler: *Emîr Yadigâr, Emîr Tükel, Emîr Hinduke(Hinduka), Barlas boyu, Belh, Emîr Timur, İbrahim Sultan Mîrza, Karacar Noyan.*

**Amirs of Timurid State I- Barlas Tribe: Yadigâr Barlas, Tukul Barlas
and Hinduka Barlas**

Abstract

Amir Yadigâr Barlas is a member of the Karacar Noyan family. Yadigâr also didn't leave a permanent mark on the Timurid state like the other Barlas Beks based on Karacar Noyan.

* Dr. Öğr. Üyesi, TC Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, arata19@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4414-3834. (Makale gönderim tarihi: 11.04.2019; Makale kabul tarihi: 04.06.2019)

It is known that Yadigâr Barlas was in the service of Amir Timur as from 775h./1374. Yadigâr Barlas who was the Balkh Darugha, was one of the supporter of Khalil Sultan and enthroned him when Amir Timur died. Amir Tükel Barlas, son of the Amir Yadigâr Barlas, remained in the service of Omar Mirza b. Miran Shah Mirza in contradistinction to his father, after the death of Amir Timur. Yadigâr Barlas's brother Amir Hinduke Barlas is not one of the Amir Timur's remarkable begs.

Keywords: *Amir Yadigâr, Amir Tükal, Amir Hinduka, Barlas tribe, Balkh, Amir Timur, İbrahim Sultan Mirza, Karachar Noyan.*

1- Yadigâr Barlas:

Yadigâr Barlas, *Muizzü'l-ensâb*'da Emîr Timur'un emîrleri arasında gösterilmiştir¹. Soyu Karacar Noyan'a dayandığından dolayı Emîr Timur'un akrabasıdır. Şeceresi Yadigâr bin Luyin bin Uçar² bin Lala bin Karacar Noyan'dır³. Emîr Timur'un emîrlerinden Hinduke Barlas'ın kardeşidir⁴. Oğulları Cihangir⁵, Sultan Kabul⁶, Haray Melik⁷, Hacı Kabul⁸,

¹ *Muizzü'l-ensâb*, The British Library, Catalogue Or. 467, 79a, 80a, 84a (Bundan sonra *Muizzü'l-ensâb (L)*); *Muizzü'l-ensâb*, İstoriya Kazahstana v Percidskih İstoçnikah, Tom III, Almatı 2006, s. 117 (Bundan sonra *Muizzü'l-ensâb*).

² Almatı neşrinde "اوجر" şeklinde yazılmıştır. *Muizzü'l-ensâb*, 87a.

³ *Muizzü'l-ensâb (L)*, 79a, 80a, 84a; *Muizzü'l-ensâb*, s.107; ZNY, s. 108; Hondmir, *Habibu's-siyer*, III/II, Trans.-Ed. W.M. Thackston, Harvard 1994, s. 242 (Bundan sonra *Habibu's-siyer*).

⁴ *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84a; *Muizzü'l-ensâb*, s. 107.

⁵ Cihangir Barlas'ın çocukları Haydar, Cihanşah, Kutlug Sultan, Cihan Sultan, Saadet Sultan, Zeyneb, Hatice Sultan, Kutlug Sultan'dır. Cihanşah bin Cihangir'in oğulları Muhammed Cihangir, Sultan Muhammed, Mihran Şah, Sultan Şah'tır. Cihanşah, İbrahim Sultan Mîrza bin Şahruh Mîrza'nın yargucları arasındadır. Cihangir bin Cihanşah bin Cihangir'in çocukları Muhammed Kasım, Sultan Hüseyin ve Cemal Bigim'dir. Sultan Hüseyin'in oğlu ise Şah Hüseyin'dir. *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84b, *Muizzü'l-ensâb*, 87b, 88a, s. 167.

İbrahim Sultan, Ahmed Sultan, Kadan/Cavan, Sultan ve Tükel/Tevekkül; kızları Devlet Sultan ve Tuman'dır⁹.

Yadigâr Barlas ilk olarak Emîr Timur'un büyük oğlu Cihangir'le evlenecek olan Özbek padişahının kardeşinin kızı olan Hondzâde'nin getirilmesi heyetinde görevlendirildiğinde görülmektedir. Şevval 775/Mart 1374'te¹⁰ Emîr Timur tarafından oluşturulan heyetle Yusuf Sofî'ye Harezm'e gitmiş ve onu Semerkand'a getirmiştir¹¹. Bu tarihten itibaren 14 yıl boyunca kaynaklarda uzun bir süre Yadigâr Barlas adından bahsedilmemektedir. Emîr Yadigâr Barlas, Emîr Timur'un 790/1388'de Harezm üzerine yaptığı beşinci seferinde Kunduz'dan orduya katılmak için yola çıkan Emîr Caku Barlas'ın oğlu Emîr Cihanşah,

⁶ Çocukları Muhammed Sultan, Ahmed Sultan, Ahmed Sultan (!) ve Yadigâr Sultan'dır. *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84b, 85a; *Muizzü'l-ensâb*, s. 108.

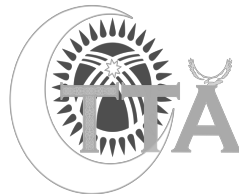
⁷ Çocukları Ebu Bekir, Osman, Mahmud Sultan ve Payende Sultan'dır. *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84b, 85a; *Muizzü'l-ensâb*, s. 108. *Muizzü'l-ensâb*'in Londra nüshasında Haray Melik "هرای ملک" olarak geçmektedir. Almatı neşrinde Mîr Melik "میر ملک" olarak geçmekle beraber Rusça tercümesinde Timur Melik "Тимур-Малик" olarak verilmiştir. Yezdî'nin D. Ahsen Batur tercümesinde Haray Melik olarak geçmekte ve 1391'de Toktamış Han üzerine yapılan seferde hayatını kaybetmiştir. *ZNYT*, s. 192. Biz de Haray Melik olarak kullanmayı tercih ettik.

⁸ Çocukları Hacı Beg, Hacı Seyyid, Sultan Ahmed, Sultan Ali, Saadet Sultan ve Fatıma Sultan'dır. *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84b, 85a; *Muizzü'l-ensâb*, 87b, 88a.

⁹ *Muizzü'l-ensâb (L)*, 84a, 84b; *Muizzü'l-ensâb*, s. 107-108.

¹⁰ Şâmî, Pars Yılı/776/1374 olarak vermektedir. Nizamüddin Şâmî, *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, TTK. Yayınları, Ankara 1987, s. 81-82 (Bundan sonra *ZNŞ*). Ancak Yezdî, düğünün 775 yılının sonlarında olduğunu ifade etmektedir. Şerefüddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2013, s. 109 (Bundan sonra *ZNYT*). Natanzî ise Emîr Timur'un Hüseyin Sofî üzerine hareket etmesini 775 olarak vermektedir. Muineddin Natanzî, *Muntehebü'l-tevârih-i (Anonim-i İskender)*, tashih Jean Aubin, Tahran 1957, s. 302 (Bundan sonra *Mu'ini*).

¹¹ *ZNŞ*, s. 80, 81-82; *ZNYT*, s. 108; *Habibu's-siyer*, III/II, s. 242; *Mu'ini*, s. 303, 413.

Belh'e geldiğinde Belh askeriyle birlikte bu birliğe katılmıştır.¹² Ancak Emîr Timur, Toktamış Han üzerine yürüdüğünde Yadigâr Barlas'ın aralarında bulunduğu birkaç emîri¹³ Türkistan'da bırakmıştır. Emîr Timur, Toktamış Han'ı yendikten sonra Moğolistan üzerine harekete geçtiğinde Yadigâr Barlas'ın da aralarında bulunduğu Türkistan'da bulunan emîrlere haber göndererek¹⁴ Moğolistan'a geçmelerini emretmiştir¹⁵. Yadigâr Barlas ve emîrlere Moğolistan'a hareketle İli Nehri'ni geçip Sütköl ve Çiçeklik'i yağmalayıp Mulzud'a geldiklerinde Moğolistan Hanı Hızır Hoca Oğlan'la karşılaşmışlardır. Hızır Hoca'nın ordusunun kalabalık olmasına rağmen iki gün boyunca Hızır Hoca'ya direnmişlerdir. İki günün sonunda Hızır Hoca'yla barış yaptıktan sonra Emîr Timur'la buluşmak için Yulduz'a hareket etmişlerdir¹⁶. Bu sefer sırasında Sıçgan Doban'da Bulgaçı/Bolgaçı'nın ahalisinin tamamı öldürüldükten sonra Emîr Timur Emîr Yadigâr ve beraberindeki emîrlere¹⁷ "*düşmanın makamı olan bu yer bundan sonra sizin mesken ve yurdunuz olsun*" şeklinde buyruk vermiştir. Emîrlere hemen işe koyularak buraları imar etmiş ve ekip biçmeye başlamışlardır¹⁸.

¹² ZNYT, s. 170.

¹³ Diğer emîrlere Süleymanşah, Şemseddin Abbas, Gıyaseddin Tarhan'dır. ZNYT, s. 179.

¹⁴ "*Sizler taki Moğulistan'ın kiringler. Her yerdekim, Moğul uçrese öldürüng ve mallarını telengler*", ZNYT, s. 179.

¹⁵ ZNYT, s. 179.

¹⁶ ZNYT, s. 179-180; ZNŞ, s. 141.

¹⁷ Emîrzade Süleymanşah, Gıyasüddin Tarhan, Emîr Şemsüddin, Toy Boğa/Buga Şeyh'tir. ZNŞ, s. 140. Yezdî'de bu emîrlere Emîr Timur'dan Moğolistan'a hareket etme buyruğu almalarının ardından Toy Boğa/Buga Şeyh'i bozkırda ziraatla meşgul olması için bıraktıktan sonra İli Nehri'ni geçip Sütköl ve Çiçeklik'e hareket ettikleri bilgisi yer almaktadır. ZNYT, s. 179.

¹⁸ ZNŞ, s. 140-141. Şâmî'de bu olay Sütköl ve Çiçeklik'e gelmeden önce yaşandığı şeklinde verilmektedir. Yezdî'de ise Emîr Timur'un Toktamış Han'a üstün gelmesinden sonra yolda Yadigâr Barlas'ın da içinde bulunduğu emîrlere verdiği buyruk üzerine harekete geçildiği ve Sütköl ile Çiçeklik'ten sonra Bulgaçı ve Saluçuların takip edildiği aktarılmaktadır. ZNYT, s. 179.

Kunduzça Savaşı öncesi keşfe çıkan birlikte yer alan Yadigâr Barlas'ın oğlu Haray Melik yapılan mücadele sırasında ölmüştür (15 Receb 793/18 Haziran 1391)¹⁹. Irak ve Şiraz seferi sırasında Mazenderan'dan Bağdat tarafına hareket eden Emîr Timur, Yadigâr Barlas'ın da aralarında bulunduğu bazı emîrleri ağırlıkların başına bırakmış ve peşlerinden yavaş bir şekilde gelmelerini emretmiştir (24 Safer 795/9 Kasım 1393)²⁰. Aynı şekilde Toktamış Han'a karşı galip gelen Emîr Timur, Yadigâr Barlas'ı Miranşah Mîrza ve Hacı Seyfeddin'i orduyla birlikte ganimetlerin başına bırakmış ve Toktamış Han'ı takibe koyulmuştur (1395)²¹.

Yadigâr Barlas, Hindistan Seferi sırasında Esendi Kalesi'nin ele geçirilmesi sırasında barangar/sağ kol'da görev alan emîrlerden olmuştur²². Ayrıca Sultan Mahmud'a karşı yapılan savaşta Mîrza Pir Muhammed bin Cihangir'in bulunduğu barangarda yer almıştır (7 Rabiulahir 801/17 Aralık 1398)²³. Emîr Yadigâr Barlas'ın ne zaman tayin edildiği bilinmemekle birlikte Harezmi üzerine yapılan beşinci seferde yaptığı Belh Darugalığını Hindistan Seferi sonunda da devam ettirdiği görülmektedir. Hindistan Seferi dönüşü Keş'e gelen Emîr Timur'u ziyaret edenler arasında Belh darugası olarak Emîr Yadigâr Barlas da vardır. Yadigâr Barlas bu ziyaretinde Emîr Timur'a pek çok hediye sunmuştur (8 Muharrem 802/10 Eylül 1399)²⁴. Ankara Savaşı sırasında ise kolun/merkezin sol kolunda yer almıştır²⁵.

¹⁹ ZNYT, s. 192; *Habibu's-siyer*, III/II, s. 255.

²⁰ ZNYT, s. 203; *Mu'inî*, s. 352.

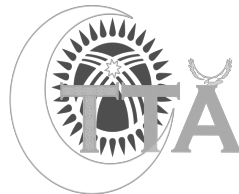
²¹ ZNYT, s. 254.

²² Gıyaseddin Ali Yezdî, *Sa'adetnâme (Rûznâme-i Gazavât-ı Hindustân)*, nşr. İrec Afşar, Tahran 1379, s. 100 (Bundan sonra *Sa'adetnâme*); ZNŞ, s. 224; ZNYT, s. 297-298.

²³ *Habibu's-siyer*, III/II, s. 266.

²⁴ ZNYT, s. 170, 325.

²⁵ ZNŞ, s. 305; Ca'ferî bin Muhammed el-Hüseynî, *Târîh-i Kebîr (Tevârîh-i Enbiyâ ve Mülûk)*, çev. İsmail Aka, TTK Yayınları., Ankara 2011, s. 29 (Bundan sonra *Târîh-i Kebîr*).

Yadigâr Barlas, Emîr Timur'un vasiyetini göz ardı ederek veliaht tayin edilen Pir Muhammed bin Cihangir'i değil Halil Sultan'ı desteklemiştir. Yadigâr Barlas, Halil Sultan'a bağlılık yemini edip onu tahta çıkaran Taşkend'deki birkaç emîrden biri olmuştur²⁶.

2-Tükel Barlas

Tükel Barlas²⁷, Yadigâr Barlas'ın oğludur. Ebu Bekir, Osman, Sultan Muhammed, Muhammed, Ahmed²⁸ adında beş oğlu; Payende Sultan, Silik Sultan ve Rıdvan Sultan adında üç kızı vardır²⁹.

Emîr Timur'un emîr listesinde bulunan Tükel Barlas, Yedi Yıllık Sefer'de yer almıştır. Gürcistan, Alıncak ve Derbend tarafına

²⁶ *Târîh-i Kebîr*, s. 50.

²⁷ Tükel'in kelime anlamı tamamen, büsbütün, tam, tamam şeklindedir. Tuncer Gülensoy- Paki Küçüker, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015, s.498. Bu emîrin Arap harfli yazılışı "توکل" şeklindedir. *Muizzü'l-ensâb*'in Kazakistan neşrinde, Necati Lugal'in Şâmî *Zafernamesi* tercümesinde ve Shiro Ando'da Tevekkül; İsmail Aka'nın *Târîh-i Kebîr* ve Mürsel Öztürk'ün *Ahsenü't-tevârîh* tercümesinde tercümesinde Tükel; D. Ahsen Batur'un Yezdî *Zafername* tercümesinde Tokal şeklinde Latin harflerine çevrilmiştir. Biz Tükel'i kullanmayı tercih ettik.

²⁸ Çocukları Muhammed, Tükel, Zeyneb, Sultan ve Meryem Sultan'dır. *Muizzü'l-ensâb*, s. 107. Emîr Ahmed, Sultan Ebu Sa'id Mîrza'nın hizmetinde bulunmuştur. Yadigâr Muhammed Mîrza'nın üstünlük kazanması üzerine Muhammed Sultan bin Cihangir soyundan Muhammed Ömer Mîrza, Sultan Hüseyin Mîrza'nın karargâhından kaçarak Kandahar'a hareket etmiştir. Tükel Barlas'ın oğlu Emîr Ahmed Mîrza'yı şehre sokarak onun hizmetine girmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Muhammed Ömer Mîrza, işlediği küçük bir suçtan dolayı Emîr Ahmed'in öldürülmesini emretmiş ve o sırada av için şehrin dışında bulunan oğlunu öldürmüştür. Emîr Ahmed bunun üzerine Kandahar Kalesi'ni müstahkemleştirmeye başlamıştır. Ancak Muhammed Ömer Mîrza, Ferah kasabası yakınlarında Sultan Hüseyin Mîrza'nın gönderdiği Emîr Muzaffer Barlas'la yaptığı savaşta alına ok isabet etmesi sonucu ölmüştür (878h./1473). Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 526 (Bundan sonra *Ahsenü't-tevârîh*).

²⁹ *Muizzü'l-ensâb* (L), 84b; *Muizzü'l-ensâb*, s. 107.

gönderilen orduda bulunan Tükel Barlas, Alıncak Kalesi ele geçirilip ve Gürcistan Kralının tabiiyet bildirmesi üzerine Sultan Mahmud Han ve Ebubekir Mîrza'nın bulunduğu orduyla birlikte Bağdat üzerine hareket etmiştir³⁰. Ankara Savaşı'nda babası Yadiğâr Barlas'la teşkil edilen 40 koşun arasında yerini almıştır³¹.

Yedi Yıllık Sefer sonrasında Semerkand'a dönüş yolunda Nimetâbâd şehri yakınlarında Nehr-i Barlas kenarında konaklayan Emîr Timur, Ömer Mîrza bin Miranşah'a Hülagû Han'ın topraklarını vermiştir. Emîr Yadiğâr Barlas'ın oğlu Tükel Barlas da, Ömer Mîrza'nın hizmetine verilen emîrlerdendir³². 810h./1407-1408'de ise Şuşter hâkimleri arasında görülmektedir³³.

Ömer Mîrza, kardeşi Ebu Bekir Mîrza'yı tutukladığı dönemde (20 Şevval 807/21 Nisan 1405) Gürcüler, Nahcivan'a saldırmış ve Şirvan Padişahı Şeyh İbrahim'le Emîr Bistam Cakırlu isyana girişmiştir. Ancak Ömer Mîrza, Gürcü meselesini öncelikli halletmeyi uygun görerek Tükel Barlas ve Pir Hüseyin Çelle'yi Ömer Taban komutasında kalabalık bir orduyla bunların üzerine göndermiştir. Gürcüler karşısında yenilen ve müşkül duruma düşen orduya yardım için Sultan Sancar gönderilmiştir. Fakat burada çok ilginç bir hadise yaşanmıştır. Yardıma giden Sultan Sancar, Miyane hududunda Emîr Tükel Barlas'la karşılaşmış ve onları geri götürmek istemiştir. Tükel Barlas'ın direnmesi üzerine Ömer Mîrza'ya bağlı iki ordu savaşmış ve yenilen Sultan Sancar yaralı bir şekilde kendini Ömer Mîrza'nın yanına atmıştır.³⁴ Tükel Barlas'ın bu hareketinden ötürü bir cezaya çarptırılıp çarptırılmadığı hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır. Daha sonra ise Ömer Mîrza ve Emîrek Mencan'la beraber altı koşun askerle Ebu Bekir Mîrza'nın askerleriyle çatışmış ve Isfahan'a gitmiştir (808h.)³⁵.

³⁰ *Muizzü'l-ensâb*, s. 117; *Târîh-i Kebîr*, s. 24.

³¹ *Târîh-i Kebîr*, s. 29.

³² *ZNYT*, s. 426; *Târîh-i Kebîr*, s. 41; Habibu's-siyer, III/II, s. 290.

³³ *Ahsenü't-tevârîh*, s. 71.

³⁴ *Ahsenü't-tevârîh*, s. 31-32.

³⁵ *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 76; *Ahsenü't-tevârîh*, s. 40.

Tükel Barlas, Pir Muhammed Mîrza bin Ömer Şeyh Mîrza'dan³⁶ sonra Şahruh Mîrza'nın maiyetine dâhil olmuş ve İbrahim Sultan Mîrza'nın emîrliğini yapmıştır³⁷. Pir Muhammed Mîrza'yı öldürdükten sonra faaliyetlerine devam eden ve Teke/Yeke Öleng/Oleng'te bulunan Pir Ali Taz'ın üzerine Şahruh Mîrza bir ordu sevk etmiştir. Emîr Tükel'le beraber Emîr Şeyh Lokman ve Emîr Mızrab Caku Barlas'ın da yer aldığı ordu Pir Ali Taz'ı yenerek onu Hindukuş Geçidi'ne sığınmak zorunda bırakmıştır (810 h. Baş/1407)³⁸. Aynı yıl Belh'te bulunan Pir Muhammed bin Cihangir Mîrza'nın oğlu Kaydu Mîrza'nın Emîr Uç kara'yla birlikte hizmetine verilmiştir³⁹.

Emîr Timur öldüğünde başucunda bulunan Emîr Şeyh Nureddin, Uluğ Bey Mîrza ve Emîr Şah Melik'e saldırarak onları yenmiştir. Bunu haber alan Şahruh Mîrza (15 Zilhicce 812/20 Nisan 1410) Emîr Tükel Barlas'la beraber Emîr Mızrab Caku Barlas ve Emîr Yadigârşah Arlat'ı ordunun başında önceden Maverâünnehir'e göndermiştir⁴⁰. Ancak Emîr Şah Melik, Emîr Şeyh Nureddin'in baskını sonunda yenilerek orduyu hümâyûna dönmüştür. Ardından Kızıl Riba'tta yapılan savaştan Şahruh Mîrza galip ayrılmıştır. Yam Suyu kenarında yapılan bu savaşta Emîr Tükel Barlas kolun heravulunda görev almıştır (9 Rebiyyülevvel 813/12 Temmuz 1410)⁴¹.

Tükel Barlas, Belh'ten Emîrzâde Seyyid Ahmed'le beraber Badgis Yaylağında konaklayan (Zilkade sonu 813/Mart 1411) Şahruh Mîrza'nın

³⁶ *Muizzü'l-ensâb*, s. 123; *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 192.

³⁷ *Muizzü'l-ensâb*, s. 107, 166.

³⁸ Fasih Ahmed Bin Celaledin Muhammed Hafî, *Mücmel-i Fasihî*, nşr. Mahmud Ferruh, Bastan-Meşhed 1339, s.176-177 (Bundan sonra *Mücmel-i Fasihî*); *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 191; *Ahsenü't-tevârîh*, s.60-61. Pir Ali Taz hakkında daha fazla bilgi için bkz. Tacü's-selmanî, *Tarih-nâme*, çev. İsmail Aka, 2. Baskı, TTK Yay., Ankara 1999, s. 85-86.

³⁹ *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 192.

⁴⁰ *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 363; *Mücmel-i Fasihî*, s. 199. Hafız Abru, 813h. olarak vermektedir. ⁴⁰ *Zübdetü't-tevârîh*, I, aynı yer.

⁴¹ *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 372-373; *Ahsenü't-tevârîh*, s. 87-88; İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, TTK Yayınları, Ankara 1994, s. 92.

huzuruna çıkmıştır⁴². Birkaç yıl sonra ise Şahruh Mîrza'nın gönderdiği orduyla beraber İbrahim Sultan Mîrza'nın maiyetinde Bedehşan üzerine harekete geçilmiş ve buranın yönetimini Şah Bahaeddin'in kardeşi Şah Mahmud'a vermişlerdir (815h.1412-1413)⁴³.

Tükel Barlas, Baykara Mîrza'nın İbrahim Sultan Mîrza'yı yenerek Şiraz'ı ele geçirmesinin ardından ona katılan emîrlar arasında⁴⁴ yer almıştır. Diğer emîrlarla birlikte divânda oturarak hâkimiyeti sağlamakla ve darugalar tayin etmekle meşgul olmuşsa da (818/1415-1416) tekrar Fars vilayetinde bulunan İbrahim Sultan Mîrza'nın maiyetine dâhil edilmiştir⁴⁵. Emîr Tükel Barlas, ölüm nedeni bilinmemekle beraber 820h./1417-1418'de Şiraz'da hayatını kaybetmiştir⁴⁶.

3-Hinduke Barlas

Yadigâr Barlas'ın kardeşi olan Emîr Sinduka⁴⁷/Hinduke⁴⁸/Hinduka'nın Abucar⁴⁹/Apucar⁵⁰, Tekür⁵¹/Nüküz⁵², Zulkarneyn, Yahya

⁴² *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 394.

⁴³ *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 469; *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 100.

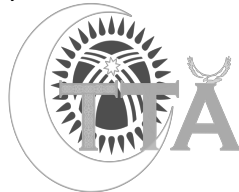
⁴⁴ Diğer emîrlar Pervaneci Abdullah, Emîr Erdevan, Delü Ahmed, Ebu Saîd, Kıpçak, Emîr Bayan, Sevinç Hoca'dır. *Târîh-i Kebîr*, s. 80.

⁴⁵ *Târîh-i Kebîr*, s. 79-80; *Zübdetü't-tevârîh*, I, s. 578. Melik İzzeddin Lur'un oğlu Seyyidî Vurucerd üzerine yürüyünce Baykara Mîrza buradan İsfahan'a gitmiştir. Ancak İbrahim Sultan Mîrza yanındakilerin telkini üzerine Baykara Mîrza'ya saldırmışsa da ordusu dağılınca Eberkûh tarafına kaçmıştır. Baykara Mîrza, Şiraz'ı ele geçirince İskender'in ümerasından bazıları ona katılmıştır. Ancak Şahruh Mîrza'nın ordusunun Şiraz önlerine gelmesi üzerine halk aman dilemiştir. Baykara Mîrza'de elinde kılıç ve boynunda kefenle beraber kaleden çıkarak Suyurgatmış Mîrza ve Emîr Şah Melik'in yanına gelmiştir. Şahruh Mîrza yeğenini bağışlamış ve ordu kısı Şiraz'da geçirmiştir. *Târîh-i Kebîr*, s. 79-81.

⁴⁶ *Mücmel-i Fasihî*, s. 230.

⁴⁷ Almatı neşrinde "سندوكا" şeklinde verilmiştir. *Muizzü'l-ensâb*, 87a.

⁴⁸ "هندوكه" *Muizzü'l-ensâb* (L), 84a; Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafarnâme*, I, tash. Muhammed Abbasî, Tahran 1336, s. 90 (Bundan sonra ZNY); *Mu'inî*, s. 235. Semerkandî ise "هندوكا" şeklinde vermektedir. Kemaleddin Abdürrezzak Semerkandî, *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn*, I, nşr. Abdülhüseyn

Hâce, Nuşirvan, adında beş oğlu; Baht Mülk Aga ve Yılduz Aga adında iki kızı vardır⁵³. Emîr Hinduke'nin ismi *Muizzü'l-ensâb*'ta Emîr Timur'un hiçbir maiyet listesinde yer almamaktadır⁵⁴.

Hakkında çok bilgi bulunmayan Emîr Celal Hinduka⁵⁵/Emîr Hinduke Barlas⁵⁶, Emîr Timur ve Emîr Hüseyin'in saltanat mücadelesi sırasında Emîr Süleyman Barlas, Emîr Musa, Emîr Caku Barlas ve Emîr Celaledin Barlas'la birlikte Moğulan/Cete ordusundan ayrılarak Tirmiz'e gelmiş ve daha sonra Emîr Timur'un maiyetine girmiştir (763 h./Ekim 1361-1362)⁵⁷. Yaklaşık üç yıl sonra Emîr Timur kardeşi Kara'yı Emîr Hinduke

Nevaî, Tahran 1974, s. 320, 374 (Bundan sonra *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn*).

⁴⁹ Almatı neşrinde "ابوجار" şeklinde verilmiştir. *Muizzü'l-ensâb*, 87a.

⁵⁰ Londra nüshasında "ابوجار" şeklinde verilmiştir. *Muizzü'l-ensâb* (L), 84a.

⁵¹ Londra nüshasında "تکوز" şeklinde verilmiştir. *Muizzü'l-ensâb* (L), 84a.

⁵² Çocukları Zulkarneyn, Hacı Muhammed, Firuz Sultan ve Beg Sultan'dır. *Muizzü'l-ensâb* (L), 84a; *Muizzü'l-ensâb*, 87a.

⁵³ *Muizzü'l-ensâb*, s. 107.

⁵⁴ *Muizzü'l-ensâb*, 97a-99a/ s. 117-119.

⁵⁵ Hondmir bu isimle vermektedir. *Habibu's-siyer*, III/I, s. 232

⁵⁶ Kaynaklarda Emîr Hinduke isminde bir bey daha bulunmaktadır ancak bu Yadigâr Barlas'ın kardeşi Emîr Hinduke değildir. Devletşah'ın Emîr Hindukey-i Nev-Yakut ismini verdiği bu emîr, Şahruh Mîrza'nın ölümünün ardından Ebu'l-kasım Babur Mîrza'nın Cürcan/Esterabad'da tahta oturmasını teşvik etmiş ve onun emîrî'l-ümerası olmuştur. Ardından Mîrza Babür'ün emri üzerine Merv tarafında Uluğ Bey Mîrza'nın ordugâhı çevresinde bu Mîrza'nın beyi Emîr İbrahim bin Ediku/Eygü Timur'u yakalayarak Herat'a getirmiştir 852h./1448 Mart-Nisan). Daha sonra isyan ederek Ebu'l-kasım Babur'un üzerine gönderdiği Şeyh Ali Bahadır'ı ilk önce yenmişse de yediği baskın üzerine yakalanıp öldürülmüş ve kellesi Babür Mîrza'ya gönderilmiştir. Oğlu Emîr Halil de babası gibi Babür Mîrza'nın hizmetinde bulunmuştur. *Habibu's-siyer*, III/II, s. 350, 363, 366, 367; *Ahsenü't-tevârîh*, s. 262, 279, 284, 338, 359-360; Devletşah, *Tezkire-i Devletşah (Tezkiretü's-şuara)*, II, çev. Necati Lugal, MEB Yayınları, Ankara 1967, s. 139-141.

⁵⁷ *ZNŞ*, s.27; *ZNY*, I, s. 60; *ZNYT*, s. 49; *Habibu's-siyer*, III/I, s. 232; *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn*, s. 320; *Mu'inî*, s. 217.

Barlas'la beraber Semerkand'a daruga tayin etmiştir⁵⁸. Emîr Hinduke Barlas'ın doğum ve ölüm tarihi hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır.

Sonuç

Emîr Yadigâr Barlas adına Emîr Timur'un saltanat mücadelesi döneminde rastlanmamaktadır. İlk olarak 1374'te yani Emîr Timur'un tahta oturmasından yaklaşık dört yıl sonra kaynaklarda adından bahsedilmektedir. Kuvvetli ihtimal, Karacar Noyan soyundan gelmesi hasebiyle Barlas boyunun ileri geldiğinden ötürü Emîr Timur'un yanında bulunmuştur. 1388'de Belh darugası olan Yadigâr Barlas, Emîr Timur'un seferlerine katılmış olsa da bahadırılık yönünden ileri gelen beyler arasında görülmemektedir. Kardeşi Hinduke Barlas'ın hakkında ise Yadigâr Barlas'tan daha az bilgi verilmiştir.

Emîr Yadigâr Barlas'ın oğullarından en fazla bilgi verilmiş olan ise Şuşter hâkimliği yapmış Tükel Barlas'tır. Emîr Timur'un emîrlerinden olan Tükel Barlas ilk olarak Yedi Yıllık Sefer'de anılmıştır. Bu seferin dönüşünde Emîr Timur tarafından Miranşah Mîrza'nın oğlu Ömer Mîrza'nın maiyetine dâhil edilmiştir. Emîr Timur'un ölümüyle birlikte Ömer Mîrza'nın hizmetinde bulunmaya devam etmiştir. Ömer Mîrza'nın ardından ise Şahrüh Mîrza'nın hizmetine girmiş ve bir süre sonra İbrahim Sultan bin Şahrüh Mîrza'nın maiyetine verilmişse de

⁵⁸ ZNŞ, s.43; *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn*, s.374. Bu konuda farklı bilgiler yer almaktadır. D. Ahsen Batur'un Yezdî çevirisinde "*Hazreti Sahipkiran, Kara Hinduka Barlas'ı Semerkand'a vali tayin ederek geri döndü. Fakat bu Hinduka kara talihinden kurtulmak ümidiyle Emîr Hüseyin'in huzuruna gitti ve akla kararı birbirinden ayırt edecek durumda olmadığından çılgınca bir işe girişti.*" şeklinde geçmektedir. ZNYT, s.65. Abbasî'nin neşrettiği Yezdî de ise Emîr Timur'un Kara ve Hinduke Barlas'ı Semerkand'a daruga tayin ettiğini ancak bahtı Hindu olan Hinduke'nin delilik yaparak Emîr Hüseyin'e gittiği belirtilmektedir.

"آن حضرت قرا و هندوکه برلاس را در سمرقند داروغه گذاشت ..."

بگریخت و پیش امیر حسین رفت و قرا چون از ضبط و نسق کار عاجز بود خود را بدیوانگی داد " ZNY, I, s.90. Natanzî, Emîr Hinduke'nin kardeşiyle birlikte Semerkand darugalığına getirildiğini söylemektedir.

"امیر هندوکه با برادرش در سمرقند داروغه گذاشت..." *Mu'ini*, s.235.

Baykara Mîrza'nın adı geçen Mîrza'yı yenerek Şiraz'ı ele geçirmesiyle onun hizmetine girmiştir. Fakat daha sonra tekrar İbrahim Sultan Mîrza'nın hizmetine girmiştir. Babası Yadigâr Barlas'tan daha çok faal olan Emîr Tükel Barlas, 820h./1417-1418'de ölmüştür.

Kaynakça

AKA, İsmail, *Mirza Şahrüh ve Zamanı (1405-1447)*, TTK Yay., Ankara 1994.

ANDO, Shiro, *Timuridische Emire nach dem Mu'izz al-ansab*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1992.

Ca'ferî bin Muhammed el-Hüseynî, *Târîh-i Kebîr (Tevârîh-i Enbiyâ ve Mülûk)*, çev. İsmail Aka, TTK Yay., Ankara 2011.

Devletşah, *Tezkire-i Devletşah (Tezkiretü'ş-şuara)*, II, çev. Necati Lugal, MEB Yay., Ankara 1967.

Fasih Ahmed Bin Celaleddin Muhammed Hafî, *Mücmel-i Fasihî*, nşr. Mahmud Ferruh, Bastan-Meşhed 1339.

Gıyaseddin Ali Yezdî, *Sa'adetrnâme (Rûznâme-i Gazavât-ı Hindustân)*, nşr. İrec Afşar, Tahran 1379.

GÜLENSOY, Tuncer - KÜÇÜKER, Paki, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.

Hafız Abru, *Zübdetü't-tevârîh*, I-II, nşr. Seyyid Kemal Hac Seyyid Cevadî, Tahran 1371.

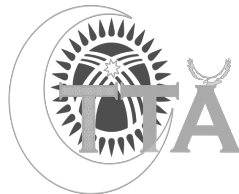
Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2006.

Hondmir, *Habibu's-siyer*, III/I-III/II, Trans.-Ed. W.M. Thackston, Harvard 1994.

Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn*, I, nşr. Abdülhüseyn Nevaî, Tahran 1974.

Muineddin Natanzî, *Muntehebü'l-tevârîh-i Mu'inî (Anonim-i İskender)*, tashih Jean Aubin, Tahran 1957.

Muizzü'l-ensâb, İstoriya Kazahstana v Percidskih İstoçnikah, Tom III, Almatı 2006.

Muizzü'l-ensâb, The British Library, Catalogue Or. 467.

Nizamüddin Şâmî, *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, 2. Baskı, TTK. Yay., Ankara 1987.

Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, I, tash. Muhammed Abbasî, Tahran 1336.

Şerefüddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2013.

Tacü's-selmanî, *Tarihnâme*, çev. İsmail Aka, 2. Baskı, TTK Yay., Ankara 1999.

